

Nekrolog

KAI HØRBY

22. oktober 1935 – 11. august 1993

Docent, dr.phil. Kai Anker Hørby blev født i København den 22. oktober 1935. Han mistede sin mor da han var 7 år gammel og faderen satte ham i pleje hos bedsteforældrene i Sorø. De tog sig godt af drengen og han kom som 11-årig på Sorø Akademi. At være bybarn på akademiet kan være lidt af en belastning. Men han var glad for Sorø og dens mange minder. Allerede som barn færdedes han hjemmevant på de berømte steder og hørte eller læste sig til hvad der var foregået her "i gamle dage". Efterhånden lærte han at skelne mellem sand tradition og de rene skrøner – som man jo også skulle kende – og på trods af skolens mangler, ikke mindst når det gjaldt de yngre elever, kom Sorø til at spille en rolle for ham lige til han døde. På ekskursioner viste han glad frem hvor kanalen omkring det gamle kloster endnu kan følges.

Det var både som soraner og historiker Hørby følte sig knyttet til Sorø – fra studietiden ofte i samarbejde med museumsinspektør Tage E. Christiansen. Tage E. havde ikke gået på Sorø Akademi, men han var en glødende lokalpatriot når det gjaldt det middelalderlige Sorø. Hørby nærrede den samme forkærlighed for middelalderen, men beskæftigede sig også med senere perioder, og hans første udgivelse var en afhandling: "Skolen og Akademiet gennem 400 år" i "Academia Sorana" fra 1962 i anledning af 100-året for Soranersamfundets stiftelse. Skønt de "400 år" kun førte institutionen tilbage til reformationen, gav Hørby i et indledende kapitel et indblik i hvad man fra andre steder vidste om undervisning for novicerne i klosteret.

Efter nysproglig studentereksamen i 1954 var han kvalificeret til at få et års ophold på Wesleyan University i Connecticut. Han mindedes det med stor glæde: ikke mindst undervisningsformen der stillede store krav til både lærere og elever var et nyttigt redskab for en vordende universitetslærer. Men førend Hørby kom i gang på universitetet var der to års

militærtjeneste der på trods af øjensvaghed skulle overstås. Først i 1957 kunne han helt hellige sig historiestudiet. Hørby var fra første færd lydhør og iverig, hvad enten inspirationen kom fra det faglige miljø eller udefra.

I sommeren 1958 tog Kai Hørby forprøve hos Aksel E. Christensen. Det medførte at den samme lærer indførte holdet i metodisk kildekritik og i en faglig periode, nemlig folkevandringstiden. Metoden er det selvfølgelig underlag for al historieforskning, men for Hørbys vedkommende kommer hans kildekritiske studier ofte op til overfladen, ikke mindst i hans arbejder om reformationen. Forprøven førte til et livslangt venskab mellem Aksel E. og Hørby. Et godt vidnesbyrd om det nære forhold er Hørbys nekrolog i *Historisk Tidsskrift* 1983 (s. 334-342), hvor både Aksel E. Christensens personlighed og vidtspændende forfatterskab har fået en fortræffelig karakteristik.

Efter forprøven stiledede han mod en magisterkonferens. StudiefORMEN indebar at man ud over selve konferensen og forskellige mundtlige prøver skrev tre store afhandlinger. Meningen var at man skulle dække et større spektrum, temamæssigt som kronologisk. Men også inden for disse rammer var der naturligvis valgmuligheder. Hørbys valg afslører hans personlige interesser. Han skrev om Grundtvigs højskoletanker i "Skolen i Soer",¹ om en af de sidste katolske biskopper, Joachim Rønnow,² og om de første spor af en Øresundstold i 1429.³ Hørby karakteriserede med lune de nævnte emner som "fejlslagne projekter" og mente dermed: ideer som engang var lige så væsentlige som dem eftertiden huskede. Disse opgaver gav ham mulighed for at arbejde sig langt ind i kildematerialet så en iøvrigt tabt verden i et glimt kom til syne. Alle historikeres drøm!

Selve konferensen havde Hørby ikke valgt. Han nåede i løbet af 4 måneder at udarbejde en besvarelse på en prisopgave ved Københavns Universitet om "De nordiske kongehuses ægteskabspolitik i tiden ca. 1250-1363 med særligt henblik på motiver og resultater".

Dengang – i 1962 – var prisopgaver dybe hemmeligheder. Denne var ikke udskrevet med Hørby for øje – og jeg ved fra Aksel E. at det først var da man brød konvolutten at man blev klar over at det var ham der havde skrevet den. Så meget desto interessantere er det at læse Astrid Friis' og

¹ "Grundtvigs højskoletanke og Sorø Akademis reform 1842-49" trykt i *Årbog for dansk skolehistorie*, 1967, 59-84.

² "Roskildebispens Joachim Rønnow." *Kirkehistoriske samlinger* 1969, 26-49.

³ "Øresundstolden og den skånske skibstold. Spørgsmålet om kontinuitet." I *Middelalderstudier tilegnede Aksel E. Christensen*, 1966, 245-272.

Aksel E. Christensens vurdering af besvarelsen i Universitetets festskrift 1963.⁴ De understreger forfatterens dybe indsigt i det relevante kildemateriale og store fortrolighed med de politiske konstellationer der har ført ham til adskillige betydningsfulde nyvurderinger; men de nævner også manglerne der især mærkes i den senere del af perioden – og i slutningen af besvarelsen. Bedømmerne havde ikke mulighed for at vide under hvilke betingelser arbejdet var blevet til. Allerede på dette tidspunkt var Hørby travlt optaget af mange forskellige faglige og studenterspolitiske gøremål, og da han kunne gå i gang med prisopgaven havde han ganske vist gjort et stort forarbejde – som han senere skulle få megen glæde af – men de fire måneder kunne kun føre til et accessit. Da han nogle år senere stiftede bekendtskab med Peter Herdes studier i den pavelige kuries procedure og selv vandt et intimt bekendtskab med vaticanerbiblioteket, stod han rustet til at skrive sin disputats "Status regni Dacie" der blev forsvaret i 1978.⁵ Som titlen viser er ægteskabspolitikken skudt lidt tilbage i forhold til det overordnede emne: hele Danmarks styrelse, indadtil og udadtil, ikke alene i forhold til de nordiske lande, men også til kirken og pavestolen. I omfang en lille bog, men i indhold en stor disputats der kræver at læserne følger forfatteren til bunds i noterne.

Jeg har understreget Kai Hørbys studieforløb fordi en væsentlig del af hans faglige indsats har rod i hans studietid. På alle de nævnte områder arbejdede han videre: Han udgav artikler og bøger om Skånemarked og Hansehistorie, Byhistorie, indenlandsk som udenlandsk, Reformationen set fra mange sider; pavedømmet og kanonisk ret i middelalderen beskæftigede han sig med til det sidste. Også Grundtvig kom ind i en faghistorisk sammenhæng i den store artikel om "Studiet af faget Historie".⁶

Hørby skrev i fagskrifter, i festskrifter og i leksika, han holdt foredrag på Folkeuniversitetet og i radioen og drog på ekskursioner. Ikke alene de historiestuderende men også den almindelige historiske interesse havde hans bevågenhed. Flere af de nævnte temaer dannede kærnen i de store synteser han skrev i 1980-erne: om Danmarks historie fra 1340 til 1523,⁷

⁴ Københavns Universitets festskrift, november 1963, 222-225.

⁵ Kai Hørby: Status Regni Dacie. Studier i Christofferliniens ægteskabs- og alliancepolitik 1252-1319. Den danske historiske Forening, København, 1977.

⁶ Københavns Universitets historie 1479 til 1979 X, 3, 1980.

⁷ Danmarks historie II, redigeret af Aksel E. Christensen, H.P. Clausen, Svend Ellehøj og Søren Mørch. Gyldendal, 1980.

om samfundet i middelalderen⁸ og om perioden 1250-1400.⁹ Sidstnævnte værk fik titlen "Velstandskrise og tusind baghold". Med det paradoxale ordvalg skriver Hørby sig ind i en række af historikere der har beskæftiget sig med på den ene side økonomisk og politisk nedgang på den anden side social forbedring i det 14. årh. Interessant nok begyndte denne studierække med C.A. Christensen: Nedgangen i landgilden i det 14. årh. skrevet under den store økonomiske krise i 1930¹⁰ og tog et fornyet opsving i 1970-erne hvor ordet "velstandskrise" blev lanceret af Aksel E. Christensen. Hørbys gennemgang af hele den intrikate forskning findes i hans første danmarkshistoriske bind, medens emnet formidles blændende i det andet: Ikke blot fremlægger han en dybtgående viden, men hans kombinationsevne fejrer triumfer ved at de forskellige tråde forenes i en både overraskende og forståelig helhed.

Den bog der blev hans sidste var det tredje bind af værket "Det europæiske Hus", 1991.¹¹ Skønt Hørby som sagt havde taget sit udgangspunkt i Danmarkshistorien, blev han allerede i 70-erne mere og mere europæisk orienteret og denne interesse når sit højdepunkt i den nævnte bog. Den har undertitlen: "Den kristne middelalder". Kristendommen bliver den linie i den europæiske udvikling der karakteriserer Europa i forhold til andre dele af verden. Denne grundlæggende ide og de velvalgte detaljer gør denne bog til Hørbys mest personlige. Længe forberedte han en bog om det 20. århundredes studier i middelalderhistorien uden at det vides hvor langt han nåede med dette emne – bortset fra at det danner første kapitel i "Det europæiske hus". Han var med i det store projekt "The origin of the modern state" som European Science Foundation påbegyndte i 1990, og når lejlighed bød sig sad han i kælderen under rådhuset i Gubbio i Umbrien og arbejdede med arkiver fra det 14. årh. der belyste byens styre og forholdet til oplandet.¹² Forøvrigt et studiefelt som har en dansk fortid i Johan Plesners disputats fra 1934: "L'émigration de la campagne á la ville libre de Florence au XIIIe siècle".

⁸ Dansk socialhistorie II, Gyldendal 1980. Se også: Kai Hørby: Mennesket og samfundet i middelalderen. Gyldendal, 1979.

⁹ Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie, 5, redigeret af Olaf Olsen, 1989. "De tusind baghold" er et citat oversat fra klagedigtet fra ca. 1330: "Geme, plange moestu more, dolorosa Dacia. .".

¹⁰ C.A. Christensen: Nedgangen i landgilden i det 14. århundrede. Historisk Tidsskrift 10. rk. I, 446-465. Se iøvrigt om denne store diskussion Kai Hørbys afsnit i Danmarks historie II, 98-101 og 118-119.

¹¹ Det europæiske hus, 3, redigeret af Søren Mørch. Gyldendal 1991.

¹² En introduktion findes i Kai Hørby: The City Hall of Gubbio. An Environment of a Medieval City Government. *Analecta Romana Institutii Danici*, IX, Odense, 1980. 79-88.

Kai Hørby gik således ind i mange faglige sammenhænge. Med glæde vedkendte han sig en historietradition der rakte vidt i tid og sted. Mange middelalderhistorikere har citeret Bernhard af Chartres' bonmot: *Nani sumus...* "Vi er kun dværge på de gamles skuldre. Når vi mener at kunne se længere end de kunne, er det på grund af de gamle kæmpers højde, ikke vor egen." I al ydmyghed ser vi altså længere end forgængerne.

Hørbys fysiognomi som historiker tegnes af hans omfattende viden, hans skarpe hukommelse og hans usædvanlige evne til at kombinere vidt forskellige tråde. Hans fremstillingsform var selvfølgelig præget af den sammenhæng han skrev i, men selv de sværeste værker, disputatsen og Gyldendals danmarkshistorie, giver et rigt udbytte når de læses med omtanke. Omvendt er der altid noget nyt at hente også i hans populære fremstillinger – f.eks. karakteristikken af Yngre sjællandske krønike i Gyldendal og Politikens danmarkshistorie.

Dette store forfatterskab blev drevet samtidig med virksomheden som universitetslærer: Kai Hørby blev amanuensis i 1965 lige efter at han havde fået magistergraden. Nogle år senere blev han lektor og efter Aksel E. Christensens fratræden i 1976 fik han ikke professoratet, men blev erklæret professorkompetent. Efter Niels Skyum-Nielsens død i 1982 har der ikke været noget professorat i middelalderhistorie i København til stor skade for en disciplin med en stolt fortid. Hørby ville med sin brede og dybtgående indsigt og sine omfattende internationale kontakter have været en oplagt kandidat til et middelalderprofessorat. – Da man i 1988 oprettede nogle docenturer fik Hørby et af de fire der blev tildelt faget historie.

Han deltog i seminarer og kongresser – allerede i 1971 var han sekretær ved det nordiske historikermøde i København – han holdt foredrag for lægfolk såvel som for de lærde i ind- og udland. For eksempel holdt han efter murens fald et foredrag på Arkona om Danmarks kristning og indsendte et om Saxo som kanonist til en italiensk konference i 1990. Og så sent som i påsken 1993 ledede han en gruppe turister på en studietur til Irland.

Endelig var han en inspirerende, men krævende universitetslærer. Mange studenter har siddet ved hans kateder og lagt alle kræfter i for at følge en kompliceret tankegang, men anstrengelsen gav udbytte. Han var en skarpsindig opponert ved disputatser, ligesom hans sikre jugement kom frem i de indstillinger han skrev om forskellige typer af handlinger. På hans initiativ blev Bent Egå Kristensens speciale om Caspar Paludan-Müllers propædeutiske forelæsninger udgivet i Danske Magazin – for ikke at glemme hans indsats i Det kongelige danske Selskab for Fædrelandets Historie hvor han i flere år havde sæde i

forstanderskabet og redigerede Danske Magazin. I 1989 blev han indvalgt i Videnskabernes Selskab.

Som alle universitetslærere må, deltog Hørby med større liv end lyst i det voksende antal af administrative og universitetspolitiske gøremål. Han helmede ikke før han havde fremført sine synspunkter – han var ikke konfliktsky. Men det er et udtryk for det samme som vi har mødt i hans faglige indsats: også når det drejede sig om administration og politik ville han ikke nøjes med mindre end hvad han anså for det rigtigste. Det bør man påskønne.

Kai Hørby var midt i en omfattende virksomhed da han døde den 11. august 1993; de talrige gøremål er nok en del af forklaringen på den bratte og alt for tidlige afslutning.

Vi vil savne den kundskabsrige og overraskende historiker, Kai Hørby. Vi vil også savne ham som ven og kollega, ham, man mødte i personligt samvær, i en snak på gangen, i en frokoststue eller privat. Her udfoldede han sit underfundige vid og delagtiggjorde os i sin rigdom af viden og erfaring.

Ære være Kai Hørbys minde.

Inge Skougaard-Petersen